

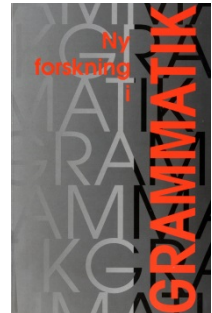
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Kausativalternationen i spansk
- et spørgsmål om kontrol

Forfatter: Henriette Reinhardt Balieu

Kilde: Ny Forskning i Grammatik 16, 2009, s. 27-44

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet, 2009

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Ny Forskning i Grammatik (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Kausativalternationen i spansk – et spørgsmål om kontrol

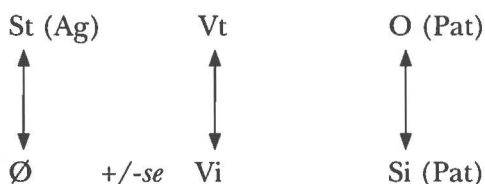
Henriette Reinhardt Balieu

1. Indledning

Ved kausativalternation forstår man, at et verbum alternerer mellem transitiv (Vt) og intransitiv konstruktion (Vi) uden nogen morfologiske ændringer. Det nominalsyntaxme, der fungerer som transitivt objekt (O), er identisk med det nominalsyntaxme, der fungerer som intransitivt subjekt (Si), mens det oprindelige transitive subjekt (St) udelades i den intransitive konstruktion, som eksemplerne på alternationen i henholdsvis dansk (1), spansk (2), engelsk (3) og fransk (4) viser:

- (1) Peter (St) væltede træet (O) ↔ Træet (Si) væltede
  - (2) Pedro (St) rompió el vaso (O) ↔ El vaso (Si) se rompió
'Pedro slog glasset i stykker'   'Glasset gik i stykker'
  - (3) John (St) broke the glass (O) ↔ The glass (Si) broke
'John slog glasset i stykker'   'Glasset gik i stykker'
  - (4) Paul (St) casse la branche (O) ↔ La branche (Si) casse
'Paul knækker grenen'   'Grenen knækker'
- (Rothemberg 1974: 130)

Skematisk kan kausativalternationen opsummeres som i figur 1:

Figur 1

Som det fremgår af figur 1, optræder det reflexive pronomen *se* nogle gange i den intransitive version af alternationen i spansk. Pronominet

er dog ikke obligatorisk ved alle verber. Ydermere bør det nævnes, at de to udgaver af alternationen altid grundlæggende beskriver samme form for situation, selv om der **ikke** underforstås en Agent (Ag) i den intransitive udgave, som det fx ellers sker ved passiv og en del andre alternationer. Desuden udfylder det intransitive subjekt og det transitive objekt samme semantiske rolle, Patient (Pat), i forhold til verbet og resultatet af handlingen er det samme uanset det syntaktiske udtryk.

Formålet med min undersøgelse af kausativalternationen i spansk er følgende:

- At finde ud af, hvilke semantiske træk der tillader et verbum at optræde såvel transitivt som intransitivt, uden at det ændrer form, dvs. en semantisk karakteristik af verberne i alternationen.
- At finde ud af hvornår det reflexive pronomen *se* optræder i den intransitive variant af alternationen.
- At finde ud af hvad der kendetegner de situationer, som alternationen refererer til, og dermed hvad der gør dem så velegnede til at indgå i alternationen, ikke kun på spansk, men også på typologisk såvel beslægtede som ubeslægtede sprog, dvs. en mere overordnet karakteristik af de situationer, verberne i alternationen refererer til i virkeligheden.

2. Tidligere beskrivelser af alternationen med fokus på de tre problematikker

2.1. *Verbernes semantiske træk*

Haspelmath (1993) gennemgår alternationen ved at se på 31 verber i 21 sprog. Hans konklusion er, at et verbum for at kunne optræde i kausativalternationen skal betegne en ændring i tilstand eller mere sjældent en aktivitet. Derudover må det ikke indeholde agentorienterede betydningskomponenter eller andre elementer, der forhindrer, at den situation,¹ det refererer til, kan forløbe spontant. Denne karakteristik tager imidlertid kun højde for, hvilke træk et verbum

---

1. Ved situation forstår jeg det, der udspiller sig i virkeligheden, dvs. både selve handlingen og de partipanter, der deltager i den.

skal have for at kunne intransiveres. Den gør ikke rede for, hvad der kræves, for at et verbum skal kunne optræde transitivt i alternationen. Men Levin & Rappaport Hovav (1995: 92-93) behandler dette spørgsmål og mener, at verbet skal have det semantiske træk kontrol forstået således, at den situation, verbet refererer til, skal forårsages af en ekstern årsag med umiddelbar kontrol over, at handlingen finder sted, fx en vase, der går i stykker. De undlader dog at definere begrebet kontrol yderligere samt hvordan man kan undersøge denne parameter.

2.2. Forekomsten af *se* i den intransitive konstruktion

Der er mange bud på at forklare *se*'s forekomst i de sprog, hvor pronominet eller en tilsvarende størrelse optræder. Der er skrevet meget om emnet i fransk, hvor det er det tilsvarende reflektive pronomen *se*, der kan optræde i den intransitive konstruktion. Og selv om de enkelte verber ser ud til at have flere syntaktiske realiseringsmuligheder, end tilfældet er på spansk, jf. fx Herslund (1996), er forklaringsmodellen den samme². Jeg vil her kort gennemgå de tre realiseringsmuligheder, alternationen har på spansk samt den semantik, der knytter sig til dem. Mulighederne falder sammen med tre grupperinger af verber i forhold til alternationen.

2.2.1. Transitiv ↔ intransitiv ÷ *se*

For det første er der en gruppe verber, der alternerer mellem transitiv struktur og intransitiv struktur uden *se*.³ Mens den transitive konstruktion siges at være kausativ, siges den intransitive uden *se* at være inkausativ og referere til en spontan situation uden underforstået Agent. Årsagen til handlingen er **intern**, dvs. den sker udelukkende i kraft af subjektsreferentens inhærente egenskaber jf. fx Herslund (1996: 236), Labelle (1990) og Mendikoetxea (1999). På spansk siges verberne i denne gruppe normalt ikke at deltage i kausativalternationen. Men semantisk ligner de verberne, der har kausativalternation ved at referere til en ændring i tilstand. Derfor der i spansk få

---

2. Dette gælder i øvrigt for alle de sprog, jeg har set på, hvor fænomenet med to intransitive udtryk af kausativalternationen er muligt.

3. Denne gruppe vil af pladsmæssige årsager som den eneste blive gengivet i afsnit 3.1. De andre bliver præsenteret og gennemgået i afhandlingen.

verber, der alligevel alternerer, og de gør det kun på bestemte vilkår jf. Mendikoetxea (1999), mens det på fransk er mere hyppigt. Et eksempel på et verbum fra denne gruppe er *hervir* 'koge', som altså altid skulle optræde i alternationen som transitiv ↔ intransitiv ÷ *se*. Jeg vil i afsnit 4. vende tilbage til, hvorfor dette er et dårligt eksempel. Grunden til, at jeg alligevel har taget det med, er, at det ofte nævnes som et typisk eksempel på alternationen i litteraturen om emnet i såvel spansk som i andre sprog:

- (5a) Pedro hierve el agua.
 'Pedro koger vandet'
 (5b) El agua hierve.
 'Vandet koger'

2.2.2. *Transitiv ↔ intransitiv +se*

Den intransitive konstruktion med *se* må siges at være inkausativ (i modsætning til den transitive). Men da subjektsreferenten her ikke ser ud til at have de nødvendige og tilstrækkelige egenskaber til, at handlingen kan forløbe af sig selv, ses situationen som fremkaldt af en **ekstern årsag** (Herslund 1997: 124, Mendikoetxea 1999). Andre forklaringer, som dog i mere eller mindre grad giver samme resultat i sidste ende, kommer fra fx Maldonado (1988), der mener, at *se* markerer, at konceptualiseringen af situationen går imod det forventelige, dvs. modsat det, man normalt skulle forvente ville ske i forhold til subjektsreferenten og den situation, verbet refererer til. García (1975) tilskriver *se* den funktion at pege på den eneste optrædende participant som den vigtigste, på trods af at den givne situation under normale omstændigheder ville forudsætte en udefrakommende kraft. Et eksempel på et verbum fra denne gruppe er *romper* 'slå/gå i stykker':

- (6a) Pedro rompió el vaso.
 'Pedro slog glasset i stykker'
 (6b) El vaso se rompió.
 'Glasset gik i stykker'⁴

---

4. En konstruktion af typen *Juan rompió con su novia* 'Juan brød med sin kæreste' har jeg ikke medtaget i min analyse, da den ikke alternerer.

2.2.3. *Transitiv ↔ intransitiv +/÷se*

Endelig er der på spansk en gruppe verber, der kan alternere transitivt og intransitivt med og uden *se*. Forklaringen på, hvornår verbet forekommer intransitivt med og uden *se*, er den samme som ved de to foregående grupper; hvis subjektsreferenten inhærent har de egenskaber, der skal til, for at handlingen kan forløbe, optræder verbet uden *se*, jf. eks. (7c). Samme verbum kræver derimod pronominet tilstedeværelse, hvis subjektsreferenten ikke har de inhærente egenskaber, der er nødvendige for, at den handling, verbet refererer til, kan forløbe af sig selv, jf. eks. (7b). Et verbum af denne type er *aclarar* 'blive/gøre lys/klar':

(7a) La lejía ha aclarado el jersey.

'Kloren har bleget trøjen'

(7b) El jersey se ha aclarado por sí solo.

'Trøjen er blevet lysere af sig selv'

(7c) El día ha aclarado.

Lit.: 'Dagen er klaret op'

'Det er klaret op/lysnet' (Mendikoetxea 1999: 1599)

Det grundlæggende problem med denne forklaringsmodel er, at det for mig at se, er svært at acceptere, at ting sker blot som et resultat af nogle egenskaber ved en størrelse. Som regel vil dette kun være tilfældet, hvis størrelsen er animeret og dermed i stand til at agere af sig selv. En mere død ting, som fx vand, jf. eks. (5a) og (5b), koger normalt ikke af sig selv, men kræver, at der tilføres en form for energi. Ligesom noget heller ikke går i stykker af sig selv, jf. eks. (6a) og (6b). Her skal også tilføres energi. Så for mig at se er begge typer af situationer kendetegnet ved at kræve en ekstern årsag. Som nævnt er denne forklaring nemmere at acceptere, hvis der er tale om levende størrelser, der undergår situationen, eller om noget, der foregår i naturen, som det er tilfældet i fx (7c). Her er det tydeligere, at der er tale om noget, som sker af sig selv; det er i hvert fald svært at udpege årsagen til den situation, at det er klaret op/lysnet. Det hjælper dog imidlertid stadig ikke på, at de to andre eksempler (5) og (6), er svære at forklare ud fra intern/ekstern årsag. Også selv om man forestiller sig, at der skal nogle helt specielle egenskaber til, for at noget kan koge, hvilket jeg langt hen ad vejen er enig i. Men jeg mener, at der skal nogle ligeså

bestemte egenskaber til, at noget fx kan slås/gå itu. Derfor mener jeg simpelthen ikke, at intern/ekstern årsag forklaringsmodellen er tilstrækkelig; den skal præciseres yderligere. Og det er det, jeg forsøger på i min analyse.

2.3 Situationsbeskrivelse

Selv om utroligt mange har beskæftiget sig med alternationen gennem tiden og på mange sprog, er der ingen, der beskriver de situationer, den refererer til, mere præcist end at kalde dem ændring i tilstand eller – mere sjældent – aktiviteter jf. fx Haspelmath (1993), Levin & Rappaport Hovav (1995), hvilket jo mest refererer til verbaltypen som handling (ændring i tilstand) eller aktivitet. Mit ønske er at finde en mere rammende og præcis beskrivelse, fx en bestemt type ændring i tilstand, at ændringen går i en bestemt retning eller hvor gennemgribende den er.

3. Præsentation af analysemodel

3.1. Korpus og data

I min undersøgelse af kausivalternationen i spansk bruger jeg Det Spanske Akademi's korpus over nutidigt spansk, som går fra 1975 til i dag, CREA, *Corpus de Referencia del Español Actual*. Dette korpus er opbygget, så man kan søge på et ord og siden afgrænse periode, geografisk område, genre og register (talt/skrevet sprog). Hvor det har været nødvendigt at begrænse antallet af eksempler i en given søgning, har jeg taget de nyeste eksempler. Den eneste afgrænsning, jeg derudover har foretaget i min søgning, er af geografisk art, da jeg har koncentreret mig om spansk fra Spanien. Det har jeg gjort dels for at begrænse mængden af eksempler og ikke mindst for at undgå at skulle tage stilling til for meget dialektal variation.

Til undersøgelsen har jeg som empirisk grundlag udvalgt de tre grupper af verber, jeg præsenterede i 2.2.1. – 2.2.3., nemlig 1) dem, der ifølge Mendikoetxea (1999: 1589-1602) har intern årsag, aldrig har *se* i den intransitive udgave og hvoraf få alternerer og på ganske bestemte vilkår, 2) dem der har ekstern årsag og dermed forekommer intransitivt med *se* og som alle skulle alternere, og endelig 3)

gruppen af verber der kan begge dele. I denne artikel vil jeg dog af pladsmæssige hensyn nøjes med at præsentere og gennemgå resultatet af analysen af den første gruppe, verber med intern årsag uden se i den intransitive udgave.⁵

Verberne med intern årsag er ifølge Mendikoetxea (1999: 1597): *Adelgazar* 'gøre/blive tyndere', *arder* 'brænde', *aumentar* 'forøge(s)', *crecer* 'vokse', *empeorar* 'forværre(s)', *enfermar* 'gøre/blive syg', *enrojecer* 'gøre/blive rød', *ensordecer* 'gøre/blive døv', *envejecer* 'gøre/blive gammel', *florececer* 'blomstre', *germinar* 'spire', *hervir* 'koge', *mejorar* 'gøre/blive bedre', *palidecer* 'blegne'.

3.2. Analysemodel

3.2.1. Verbernes semantiske træk

Som nævnt i afsnit 2.1. skulle verberne, der indgår i kausivalternationen, være kendetegnet ved ikke at have agentorienterede elementer i deres betydning for at kunne intransitiveres. Dette undersøges ved at se, om et givent verbum i sin transitiv struktur forekommer med andre semantiske roller i subjektsfunktionen end Agent, som i sig selv er agentorienteret, og Instrument, som er agentorienteret, da det forudsætter manipulation fra en Agent.

Som ligeledes nævnt i afsnit 2.1., skal den situation, et givent verbum refererer til, kunne kontrolleres direkte udefra, for at transitiv struktur skal være mulig. Levin & Rappaport Hovav (1995) definerer dog ikke, hvad de mener med kontrol, endsige hvordan man kan undersøge denne parameter. Jeg har derfor udviklet min egen definition i forlængelse af Klinge (1996) og Wärnsby (2006), som anvender kontrolbegrebet i forhold til modalitet. Deres definition er, at kontrol er en Agents mulighed for at vælge at få den situation, verbet refererer til, til at ske eller ej. Jeg har udvidet definitionen, så den passer til mit formål, hvorefter den lyder som følger:

---

5. Jeg bruger Mendikoetxeas (1999) grupper i min undersøgelse, for at have nogle verber at tage udgangspunkt i og ikke skulle ud og identificere dem alle selv. Desuden ser jeg det som en oplagt mulighed for at teste, om verberne opfører sig i overensstemmelse med den gruppe, de er placeret i.

Agenten har kontrol over, om en situation finder sted, hvis han udfører det, der betragtes som nødvendigt og tilstrækkeligt, for at situationen sker, eller undlader at gøre noget og dermed lader den udspille sig.

I denne definition kommer vægten således til at ligge mere på selve situationens realisering, end på Agentens vilje til at udføre den eller undlade at gøre det.

Jeg har også udviklet en kontroltest, da mange anvender begrebet kontrol uden at definere det endsige angive, hvordan man kan undersøge det. Den eneste metode, jeg har kunnet komme i tanker om, er at se om et givent verbum optræder i imperativ i korpus, idet jeg forudsætter, at man ikke kan bede nogen om at udføre noget, medmindre vedkommende har kontrol over, at det rent faktisk finder sted. Er der ingen eksempler i korpus, har jeg foretaget en søgning på Google. Der er dog nogle ting, man bør være opmærksom på i forbindelse med testen, idet der er andre faktorer, der spiller en rolle end blot kontrol. Det betyder fx noget, hvad man vil bede andre om at gøre; fx er det sjældent, at man vil bede folk at gøre nogen døve eller at få nogen/noget til at få det værre, mens det er langt mere normalt at bede nogen om at få nogen til at lytte efter eller få dem/det til at få det bedre. Derfor ender jeg nogle gange med næsten ikke at have nogen eksempler på imperativformen, men masser af transitive eksempler, hvilket jo er selvmodsigende i forhold til, om kontrol af situationen er mulig eller ej. Hvis der mange eksempler, er det udtryk for, at der findes kontrol, hvis der er få, betyder det ikke nødvendigvis mangel på kontrol. Ikke desto mindre mener jeg, at man godt kan bruge testen, når man blot er opmærksom på dette.

3.2.2. Forekomsten af *se* i den intransitive konstruktion

Som nævnt under gennemgangen af de traditionelle beskrivelser af forekomsten af *se* i den intransitive konstruktion (afsnit 2.2.), er begreberne intern/ekstern årsag ikke nok til at kunne forklare dette fænomen. Jeg har afprøvet, om det var tilstrækkeligt ved at forsøge at opstille en række træk, en subjektsreferent skal besidde for at kunne undergå den handling, et givent verbum refererer til, på en naturlig måde, dvs. som resultat af subjektsreferentens inhærente egenskaber. Dette er muligt

ved et verbum som *ensordecer* 'gøre/blive døv', et i øvrigt ikke særlig typisk verbum for alternationen, men som optræder på Mendikoetxea (1999) liste over verber med intern årsag. Her må det gælde, at subjektstreferenten skal være levende og i besiddelse af en evne til at høre; så kan man blive døv. Men ved verber som *adelgazar* 'gøre/blive tynd', der også befinder sig i gruppen af verber med intern årsag, er det straks sværere at se, hvad der skal til, for at situationen kan udspille sig naturligt. Det er svært at sige, hvilke træk subjektstreferenten skal have for at kunne, og især ikke kunne, blive tynd. Efter at have forsøgt at anvende intern/ekstern årsag på eksemplerne, er jeg gået over til at se på, hvilke typer af patientreferent der forekommer i henholdsvis transitiv struktur, intransitiv struktur uden *se* og intransitiv struktur med *se*. I den analyse har jeg anvendt kategorier som animerethed hos patientreferenten samt set på, hvilke af verbets betydninger (bogstavelig > < overført) der optræder i hvilke af de tre syntaktiske strukturer. Og det har vist sig, at de patientreferenter og betydninger, der optræder i den transitive og den intransitive konstruktion med *se* er meget ens (fx inanimeret patientreferent og overført betydning, dvs. fx 'se tynd ud'). Og da man jo traditionelt er enige om, at den transitive struktur er karakteriseret ved at referere til en situation, der tillader direkte kontrol udefra, finder jeg det nærliggende at inddrage kontrolbegrebet i denne del af analysen også. Således bliver kontrol både udslagsgivende for, om alternationen overhovedet er mulig med et verbum og dernæst for hvordan et verbum manifesteres intransitivt i forhold til *se*. Dvs. der er noget rigtigt i at sige som Mendikoetxea (1999), at de verber, der alternerer, også har *se* i den intransitive udgave. Problemet med hendes fremstilling er blot, at den får det til at fremstå, som om de verber, der alternerer, altid har *se* og ekstern årsag og vice versa, hvilket langt fra er tilfældet.

3.2.3. Situationsbeskrivelse

For at beskrive de situationer, verberne refererer til, systematisk, har jeg valgt at parafasere hvert enkelt verbums betydninger, for at se, hvad de har tilfælles, og på den måde beskrive grundbetydningen, jf. Durst-Andersen (1992), (2005). Således parafaseres en handling, der består af en aktivitet og en tilstand, som følger:

Handling: Fx *romper* 'slå i stykker': X gør noget og Y er i stykker

For *romper* er det tilstanden, der er det fælles semantiske indhold for

alle verbets betydninger, og det vil dermed være den, der kendetegner situationen, i eksemplet *Y er i stykker*.⁶

En aktivitet, der består af en aktivitet, men logisk indebærer en tilstand, parafraseres således:

Aktivitet: Fx gå: X går *indebærer logisk* X befinder sig vertikalt på en lokation.

For eksempel er det fælles semantiske indhold af *floreecer* 'at nogen eller noget blomstrer', at *noget er på sit højeste*, dvs. her er det den tilstand, der forudsætter handlingen, der er fælles for alle verbets betydninger.

Det er mit ønske, når alle verber er parafraseret, at kunne komme med en mere generel beskrivelse af situationerne i forhold til type af partipanter, i hvilken retning ændringen går samt hvor gennemgribende den er for patientreferenten.

4. Resultat af analysen

Jeg har lavet et kontinuum, der viser, hvor meget hvert enkelt verbum kan i forhold til alternationen. Det opsummerer resultatet af min analyse og tager udgangspunkt i, hvordan verberne realiseres i forhold til transitivitet og intransitivitet med og uden *se* samt de træk, jeg har undersøgt. Jeg har opstillet verberne, så det øverste er det, der kan mindst i forhold til alternationen, mens det nederste er det, der kan mest:

Floreecer 'Blomstre' (Kun intransitive eksempler uden *se*)

Germinar 'Spire'

Arder 'Brænde (af)'

Creecer 'Vokse'

Enwejecer 'Gøre/blive gammel'

Hervir 'Koge'

Palidecer 'Gøre bleg/blegne'

Enfermar 'Gøre/blive syg'

Enrojecer 'Gøre/blive rød'

Mejorar 'Forbedre(s)'

---

6. Parafraseringerne er lavet på dansk, fordi afhandlingens arbejdssprog er dansk.

Empeorar 'Forværre(s)'

Aumentar '(Få til at) stige'

Ensordecer 'Gøre/blive døv'

Adelgazar 'Gøre/blive tynd' (Eksempler på alle tre konstruktioner (transitiv, intransitiv +/÷ *se*))

Hvis man går videre fra realiseringsmulighederne, er det første, der springer i øjnene, at aktivitetsverberne (*hervir* samt *florececer*, *germinar*, *arder*, *crececer* og *envejecer*) ikke tillader alternationen. Og hvis de gør, er der tale om, at verbet så bruges som et handlingsverbum:

- (8) Los turistas domingueros que tienen un afán enorme por llenar el paisaje de mierda y detritus y, además, no contentos con eso, de vez en vez, lo arden
'Søndagsturisterne har en enorm trang til at fylde landskabet med lort og affald og ydermere, som om det ikke var nok, brænder de det jævnlige af'

Ved det enkelte transitive eksempel (8) på *arder* betyder dette, at oversættelsen vil lyde 'brænde af' i stedet for 'at brænde'. Dette er grunden til, at eks. (5a) og (5b) er dårlige eksempler på alternationen. Det er nemlig slet ikke eksempler på den. Jeg har alligevel taget dem med i min undersøgelse af kausivalternationen, fordi den går ud på at sammenligne verber, der siges at kunne, ikke kunne og nogle gange kunne alternere. Der er tale om to forskellige verbaltyper. Den transitive variant (5a) er en handling med agentorienterede elementer, mens den intransitive (5b) er en aktivitet. Så det er altså slet ikke samme scene. En forklaring på, hvorfor dette eksempel er meget brugt i litteraturen, kan være, at det tilsvarende verbum *cocer* 'koge, tilberede' ifølge litteraturen altid optræder med *se* intransitivt, selv om de to verber har en meget ens betydning. Og derfor er en sammenligning oplagt. Desuden er den situation, *hervir* refererer til, en af dem, der hyppigt optræder i alternationen i andre sprog, og derfor bør verbet nævnes i en gennemgang af emnet.

Også *germinar* og *envejecer* har en transitiv og intransitiv brug med *se*, hvor de er handlingsverber. Gruppen af aktivitetsverber er desuden kendetegnet ved kun at kunne optræde intransitivt uden *se* med *få* eller ingen eks. på de to andre strukturer (transitiv og intransitiv med *se*). *Hervir* har

agentorienterede elementer i den transitive brug og ved *arder* har jeg ingen eksempler på transitiv brug uden en Agent i subjektsfunktionen. De øvrige verber har ingen agentorienterede elementer. Alle verberne bortset fra *arder*, tillader direkte kontrol udefra af den situation, de refererer til, selv om det ofte drejer sig om ganske få eksempler og som regel kun i en bestemt betydning af verbet, som findes i den transitive brug samt den intransitive med *se*. De steder, hvor der skelnes mellem $+/\div se$, er forskellen bogstavelig ($\div se$) $>$ $<$ overført ($+se$) betydning:

- (9a) Hay una variedad única en España, que sólo crece cerca de Almaraz
 ‘Der er en art, som er særegen for Spanien og som kun gror tæt på Almaraz’
- (9b) Rafael...era un político único, al mismo nivel de carisma que Felipe en Andalucía, que se crecía en los grandes retos...
 ‘Rafael... var en enestående politiker, på samme karismatiske niveau som Felipe i Andalusien, som voksede med de store udfordringer’

Hvis man ser på resten af de verber, jeg har analyseret, er de alle handlingsverber uden agentorienterede elementer. *Enrojecer* ‘gøre/blive rød’ (samt *palidecer* ‘gøre/blive bleg’ og *enfermar* ‘gøre/blive syg’) optræder primært intransitivt uden *se* og med lidt flere eksempler på transitiv struktur end intransitiv med *se*. Det har samtidig været svært at finde eks. på, at kontrol er mulig. Forskellen på $+/\div se$ er dialektal med *enfermar*, således at man i Spanien bruger verbet intransitivt uden *se*, mens det sagtens kan lade sig gøre med *se* i Sydamerika⁷. Animerethed ser ud til at være afgørende for $+/\div se$ ved *enrojecer* forstået på den måde, at der er flere animerede patientreferenter i den intransitive struktur uden *se* end i strukturen med *se*, hvilket underbygger kontrolanalysen, da det må være nemmere at kontrollere en inanimeret størrelse end en animeret i denne situation:

- (10a) Sainz Rodríguez enrojece al conocer la reacción del Rey
 ‘Sainz Rodríguez rødmer, da han bliver klar over kongens reaktion’

7. Det samme gælder i øvrigt *mejorar* ‘forbedre(s)’ og *empeorar* ‘forværre(s)’.

- (10b) Se enrojecieron los cielos como la boca de un horno
'Himlen blev rød som åbningen til en ovn'

Mejorar 'forbedre(s)' (samt *empeorar* 'forværre(s)' og *aumentar* 'forøge(s)') har alle mange eksempler på transitiv konstruktion og intransitiv uden *se*, men få eller ingen eksempler på intransitiv struktur med *se*. Det har været muligt at finde eksempler på imperativ (kontrol) i korpus, men svært at finde en forskel på intransitiv realisering med og uden *se*, da der ikke er stor variation i typen af patientreferent (hvilket måske er årsagen til, at der ikke er så stor variation i det intransitive udtryk):

- (11) Observaron entonces que al utilizar telescopios más largos, mejoraba la calidad de la imagen
'Så fandt de ud af, at ved at bruge længere teleskoper blev kvaliteten af billedet bedre'

Endelig er der *adelgazar* 'gøre/blive tynd' (samt *ensordecer* 'gøre/blive døv'), som kan optræde uden problemer i alle tre strukturer. Især *adelgazar* er et godt eksempel på dette med næsten lige mange eksempler på transitiv (19), intransitiv uden *se* (29) og intransitiv med *se* (31) især hvis man sammenligner med de store forskelle der er ved andre verber. Også her ser kontrol ud til at være mulig, selv om det er usandsynligt, at man beder nogen om at gøre nogen døv, medmindre der er tale om en mere overført betydning (at man få dem til at lade være med at lytte mere). Såvel animerethed som bogstavelig ($\div se$) > < overført betydning (+*se*) ser ud til at spille en rolle for forekomsten af *se*:

- (12a) Se dice que beber agua mineral adelgaza
'Man siger at det at drikke vand slanker'
(12b) Las vértebras adelgazan con el tiempo
'Hvirvlerne bliver tyndere med tiden'
(12c) Las figuras próximas los bordes del encuadre se distorsionan y adelgazan
'Figurerne i kanten af lærredet ser først forvredne og tynde ud'

For nu at fremhæve de træk, der blokerer/muliggør alternationen, kan man sammenligne de to verber, der befinder sig i hver sin ende af skemaet, nemlig *floreecer* 'blomstre' og *adelgazar* 'gøre/blive tynd'.

Sidstnævnte kan alt syntaktisk, mens *florece* kun optræder intransitivt uden *se* i mit materiale. *Florece* er et aktivitetsverb, mens *adelgazar* er et handlingsverb. Ingen af dem har agentorienterede elementer, hvilket vel er forventeligt, da de begge har masser af eksempler på intransitiv struktur. Til gengæld ser det ud til at være en del nemmere at kontrollere at noget bliver tyndere end at noget blomstrer. Det eneste eksempel, jeg kunne finde på imperativ med *florece* er en form for digt, hvor det er et kirsebærtræ, der bliver bedt om at blomstre. Men så kan man jo heller ikke tale om kontrol af situationen udefra; det er jo træet selv, der blomstrer.⁸ Derimod er det nemt at finde eksempler på, at det at gøre noget tyndere, kan kontrolleres.

Man må altså ud fra materialet konkludere, at alternationen ikke er mulig med aktivitetsverber; kun handlingsverber alternerer. Og selv da kræver det, at den situation, der refereres til, tillader direkte kontrol udefra. Dette viser sig ved, at der ofte er eksempler på alle tre strukturer med samme verb, men at man kan se, at det er samme situation (ofte overført betydning), der går igen i den transitive struktur, den intransitive med *se* og imperativseksemplerne. Over for denne står en mere bogstavelig betydning udtrykt gennem den intransitive konstruktion uden *se*, jf. eks. (9a-b) samt (13a-c):

- (13a) Cuando una es joven, el maquillaje envejece
 ‘Når man er ung, får make up én til at se ældre ud’
- (13b) Envejecelo tú mismo. Con esta técnica, podrás crear un aspecto antiguo en casi cualquier pieza de madera.
<http://www.univision.com/content/channel.jhtml?chid=8&schid=1803&secid=24410&Mas=1&moreCETId=8&moreId=24414>
 ‘Få det selv til at se gammelt ud. Med denne teknik kan du give næsten alt træ et gammelt udseende’
- (13c) La población envejece
 ‘Befolkningen bliver ældre’

Kontrol er så vigtig i forhold til alternationen, fordi jeg er startet med de verber, der betegner en ændring i tilstand i den mindst transitive ende af transitivitetsskalaen. Hvis man tager et verb som

8. Dette er en af de ting, der gør imperativtesten svær at anvende og nogle gang upålidelig.

cortar 'at skære' i fx *cortó el pan* 'han skar brødet', er der jo også tale om en ændring i tilstand. Men her er der agentorienterede elementer i verbets semantik jf. *cortó el pan con el cuchillo* 'han skar brødet med kniven' ↔ *el cuchillo cortó el pan* 'kniven skar brødet' ↔ **el pan cortó* '*brødet skar'. Man vil aldrig se verbet uden en Agent eller et Instrument i subjektsfunktionen. Men hvor agentorienterede elementer ikke kommer til at spille en videre rolle (man når jo ikke til alternationen, hvis de er der), bliver kontrol også vigtig i forhold til verbets intransitive udtryk, og det virker næsten som om, at *se* markerer muligheden/holder pladsen for, at det transitive subjekt kan indsættes. Agentorienterede elementer spiller derimod ingen rolle for den intransitive manifestation; parameteren fortæller kun, om intransitiv struktur er mulig.

At kun handlingsverber tillader alternationen, skyldes muligvis, at der ved en aktivitet hele tiden er nogen (X), der gør noget, ellers ophører aktiviteten. Ved en handling er der nogen (X), der gør noget, og en ny tilstand der indtræder. Dette muliggør, at man tager sidste del (tilstanden) ud som selvstændigt betragtningsobjekt. Der er ikke rigtig noget, man kan trække ud af aktiviteten og se på alene, da tilstanden her er en forudsætning for aktiviteten, men ikke forudsætter aktiviteten som ved en handling. Hvis man ser på parafraseringerne, kan man sige, at de går fra meget abstrakt (*florececer* – X er på sit højeste), til mere konkret (*adelgazar* – Y er tynd). Om dette også har noget at sige i forhold til muligheden for alternation, vil jeg ikke udelukke. Det er nemlig meget muligt, at ændringen i tilstand skal være mulig at sanse og konkret, for at sprogbrugerne tillader de konceptualiseringer, som alternationen muliggør.

5. Konklusion

De foreløbige svar på de tre spørgsmål jeg stillede i indledningen, kan stilles op som tre punkter:

- For at et verbum skal kunne deltage i kausativalternationen og forekomme transitivt og intransitivt uden at ændre form, skal det være et handlingsverbum uden agentorienterede elementer og med mulighed for kontrol af situationen udefra.

- Forekomsten af *se* i den intransitive variant af alternationen afgøres af mulighed for kontrol af situationen udefra.
- Med hensyn til situationsbeskrivelsen skal den ændring, verbet refererer til, være mulig at sanse og konkret. Jeg har endnu intet bud på, i hvilken retning den skal gå, men det kunne se ud som om, det er nemme at kontrollere destruktive handlinger end kreative.

Desuden skal det bemærkes, at der her er tale om analysen af én af de verbalgrupper, som Mendikoetxea (1999) stiller op ud fra det princip, at verberne i gruppen skulle fungere ens i forhold til kausativalternationen. Efter analysen er det tydeligt, at dette ikke er tilfældet. Det ses af, hvor stor forskel der er på fx *floreceer* og *adelgazar's* opførsel. Og man bør overveje at gruppere verberne anderledes.

Der er flere fordele ved min forklaringsmodel frem for intern-ekstern årsag. For det første forklarer den, hvorfor *hervir* og *arder* ikke alternerer; der er nemlig tale om aktivitetsverber, hvis referencesituationer kun meget sjældent tillader direkte kontrol udefra. Og hvis de gør, indeholder de agentorienterede elementer. Desuden har begge verber nogle tilsvarende verber i gruppen af verber, der efter sigende altid har *se* i den intransitive struktur og altid tillader alternationen, nemlig *cocer* 'koge/tilberede' og *quemar* 'brænde', som formentlig går ind og dækker betydningsområdet i alternationen. Modellen kan også forklare, hvorfor *floreceer* optræder uden *se* i betydningen 'blomstre', men med *se* i betydningen 'mugne'. Der er nemlig tale om to situationer, hvoraf kun den sidste tillader direkte kontrol udefra. Hvis man lader noget mad ligge, vil det blive muggent på et givent tidspunkt og kontrol er i min definition jf. 3.2.1. jo også, at man undlader at gøre noget og derved ikke forhindrer, at noget sker.

Endelig kan modellen hjælpe med at fremhæve, hvad der karakteriserer de situationer, der indgår i alternationen i spansk, og dermed tværsporgligt, da det jo er de samme situationer, der går igen i rigtig mange typologisk og genetisk forskellige sprog.

Afslutningsvis kan man overveje, om denne analyse kan appliceres på flere typer af *se*-konstruktioner i spansk, samt på alternationen i de sprog, hvor der er to intransitive syntaktiske udtryk.

Henvisninger

- Durst-Andersen, P. (1992). *Mental Grammar. Russian Aspect and Related Issues*, Columbus, Ohio: Slavica Publishers.
- Durst-Andersen, P. (2005). Leksikaliseringsmønstre ved verber. Et komparativt-typologisk studie, *Hermes, Journal of Linguistics* 35, 211-237.
- García, E. C. (1975). *The Spanish Pronoun System*, North-Holland Publishing Company.
- Haspelmath, M. (1993). More on the Typology of Inchoative/Causative Verb Alternations, i Comrie, B. & M. Polinsky (red.). *Causatives and Transitivity*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 87-120.
- Herslund, M. (1997). *Det franske sprog, Kapitel IV. Diatese*. Handelshøjskolen i København.
- Klinge, A. (1996). The impact of context on modal meaning in English and Danish, *Nordic Journal of Linguistics* 19, 35-54.
- Labelle, M. (1990). Unaccusatives and Pseudo-Unaccusatives in French, *Proceedings of the North East Linguistic Society* 20, 303-317.
- Levin, B. (1993). *English Verb Classes and Alternations. A Preliminary Investigation*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Levin, B. & M. Rappaport Hovav (1995). *Unaccusativity. At the Syntax-Lexical Semantics Interface*. Cambridge, Massachusetts/London, England: The MIT Press.
- Maldonado, R. (1988). Energetic Reflexives in Spanish, i Axmaker, S., A. Jaisser & H. Singmaster (red.) *Proceedings of the Fourteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 153-165.
- Mendikoetxea, A. (1999). Construcciones Inacusativas y Pasivas, i Bosque, I. & V. Demonte (red.) *Gramática Descriptiva de la Lengua Española*, Vol. II, Madrid: Espasa Calpe S.A., 1575-1629.
- Rothemberg, M. (1974). *Les Verbes à la Fois Transitifs et Intransitifs en Français Contemporain*. The Hague – Paris: Mouton.
- Wärnsby, A. (2006). (De)coding Modality. The Case of *Must*, *May*, *Måste*, and *Kan*, i Thormählen, M. & B. Warren (red.) *Lund Studies in English* 113.

Korpus

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [en línea].
Corpus de referencia del español actual. <http://www.rae.es> Eksempler
er indsamlet fra 13.12.2006-21.5-2007

